

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ

X. MİLLÎ MEVLÂNA KONGRESİ
• TEBLİĞLER •

Cilt II

Doğumunun Yüzüncü Yıldönümü Anısına
PROF. DR. FERİDUN NÂFİZ UZLUK
ARMAĞANI

2-3 MAYIS 2003 - KONYA

ISBN: 975-448-164-4

Bu bildiri kitabının basım ve kağıt masrafları Konya Valiliği İl Kültür Müdürlüğü ve Biofarma İlaç Firması tarafından bir kültür hizmeti olarak karşılanmıştır.

Selçuk Üniversitesi Basımevi 2003 – KONYA

**SELÇUK ÜNİVERSİTESİ SELÇUKLU ARAŞTIRMALARI MERKEZİ
(SÜSAM) UZLUK ARŞİVİNİN MEVLEVİLİK VE TIP TARİHİ
AÇISINDAN ÖNEMİ**

Prof.Dr. Haşim KARPUZ*
Yrd.Doç.Dr.Yakup ŞAFAK**

Saygıdeğer Misafirler,

Bildirimizin konusu, SÜSAM Uzluk arşivindeki Mevlevîlik ve Tıp Tarihi ile ilgili yayın ve belgeler ile bu konuda yapılan çalışmaların toplu bir değerlendirilmesidir.

Tebliğimize geçmeden önce Merkezimiz hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Selçuklu tarih, kültür ve medeniyeti ile Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî hakkında araştırmalar yapmak amacıyla 1985 yılında kurulmuş olan Selçuklu Araştırmaları Merkezi (SÜSAM), bu tarihten itibaren amaçları doğrultusunda çeşitli kültürel etkinliklerde ve yayın faaliyetlerinde bulunmakta; düzenli olarak Selçuklu tarihi, sanatı, Mevlâna ve mevleviliğe dair konferans, panel, sempozyum ve kongreler tertip ederek bu bilimsel toplantıların sonuçlarını neşretmektedir. Selçuklu Araştırmaları Merkezi bütün bunlar ilaveten; 1990 yılından itibaren Konya ve çevresindeki Selçuklu tarihi yapıları konusunda araştırma, kazı ve restorasyon çalışmalarını sürdürmektedir.

Merkezimizde, geçmişte önemli kişilerce çekilmiş olan Konya ve tarihi ile ilgili fotoğraf, cam negatif ve diyalardan meydana gelen bir görsel malzeme

* Selçuk Üniversitesi, Selçuklu Araştırmaları Merkezi Başkanı

** Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fak. Öğretim üyesi

arşivi oluşturulmuş; ayrıca bir ihtisas kitaplığı kurulmuştur. Kitaplığımızdaki eserlerin çoğu rahmetli Dr.Şehabeddin UZLUK ve kardeşi Prof.Dr.Nâfiz UZLUK'a ait olup, sayın Nimet UZLUK tarafından merkezimize bağışlanmıştır. İçerisinde kitapların yanısıra değerli belge ve tabloların da bulunduğu bu bağışlar sayesinde Merkezimizde, Mevlâna, Mevlevîhâneler ve tıp tarihi konusunda zengin bir koleksiyon meydana gelmiştir. Arşivimizin tasnif çalışmaları halen sürmekte olup burada bulunan değerli eser ve belgelerin yayınlanmasına da başlanmıştır. Sayın Rektörümüz Prof.Dr.Abdurrahman KUTLU'nun destekleriyle Merkezimize yeni bir bilgisayar ve tarayıcı alınmış olup bu fotoğraf ve belgeler taranarak CD'lere kayıt edilmektedir.

Şimdi de Merkezimizde bulunan Uzluk Arşivi hakkında bilgi sunmak istiyoruz.

F.Nâfiz Bey, uğruna ömrünü verdiği bir konuda ciddi bir adım atılmasını istemiş ve Konya'da bir Mevlâna Tetkikleri Enstitüsü kurulmasını çok arzu etmişti. Böyle bir enstitü kurulduğu takdirde maddî desteğinin yanı sıra sahip olduğu bütün kitaplar, belge, fotoğraf, tablo ve muhtelif aletleri buraya hibe edeceğini 1963 ve 1966 yıllarında kamuoyuna duyurmuştu. Yetkililerden, bu yönde hazırlıklar yapıldığını öğrenince ilgisini buraya yöneltti. 1973 yılında enstitü için şimdiki İl Halk Kütüphanesi tamamlandıysa da arzu edilen hizmete geçemedi ve maalesef O, bu mutluluğa ermeden hayata gözlerini yumdu. Onun vefatından sonra Şehabeddin Bey, kardeşinin arzusu doğrultusunda bütün kitaplarını, tablo, saat vs. aletlerini söz konusu Enstitüye, yani Mevlâna Dökümantasyon Merkezi'ne bağışladı.

O'nun da 4.7.1989 tarihinde vefatından sonra eşi Nimet Hanım, Şehabeddin Bey'in kendi kitapları ile elinde kardeşinden kalan muhtelif belge ve dökümanları Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi'ne bağışladı. Değerli el yazmaları ve kitapları ise İl Halk Kütüphanesi'nde Uzluk bölümündeki koleksiyona ilave etmek istedi. Eserler paketlenip kütüphaneye gönderildi.

Ancak vârisler arasında daha önce çıkan anlaşmazlıktan ötürü Kütüphane yetkilileri bu malzemeyi kabul etmediler. Bu sebeple bir süre ortalıkta kalan bu değerli arşivi, Nimet Uzluk Hanım 1993'te Merkezimize bağışladı. Daha sonra da bizlerle irtibatı, maddî ve manevî yardımları vefat tarihi olan 27.5.2000'e kadar devam etti. Kendisini ve Uzluk kardeşleri rahmetle anıyoruz.

SÜSAM Uzluk Arşivi'nin muhtevasına gelince: Yine bilindiği üzere anne tarafından Mevlâna soyundan gelen Uzluk kardeşler Mevlevî muhitlerinde yetişmişler, ömürlerini kendi meslekî çalışmalarının yanısıra Mevlâna, Mevlevîlik, Türk kültürü ve sanatına adanmışlar, bu yolda takdire değer çalışmalar yapmışlardır.

Şehabeddin Bey, çoğunlukla konunun sanat ve mimarî yönüyle ilgilenirken Feridun Nâfiz Bey, daha ziyade Mevlâna ve Mevlevîlik konusunda her türlü bilgi ve belgeyi toplamayı hedeflemiş, yurt içinde ve yurt dışında gittiği her yerde bu yönde araştırmalarda bulunmuş, yerli yabancı pek çok ilim adamı ile irtibat kurmuş ve bunun sonucunda gerçekten çok değerli bir arşiv vücuda getirmiştir. Onların bu değerli arşivi, kısmen zayı olmuş olsa da bugün büyük ölçüde korunmakta ve Konya İl Halk Kütüphanesi ve Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Merkezi'nde, adlarına açılan bölümlerde araştırmacıların hizmetinde bulunmaktadır.

Uzluk Arşivi ile ilgili kitap ve dokümanların Merkeze intikali ve tasnifi

Uzluk kütüphanesinin ve arşivinin serüveni şöyledir: Feridun Nâfiz Bey'in Ankara'daki kütüphane ve dokümanlarının Konya'ya taşınması, İl Halk Kütüphanesine verilmesi, geriye kalanların tekrar aynı Kütüphaneye paketlenip gönderilmesi, varisler tarafından bunların geri alınarak sanayide bir depoda saklanması, bir kısmının İstanbul'da bir Vakfa satılması, geri kalanların Nimet Hanım tarafından eve taşınması, buradan Merkeze nakledilmesi. Bu nakil sırasında kitaplar, dergiler, değişik gazete-dergi kupürleri, dosya, fotoğraf, klişe vb. doküman birbirlerine karışmış, özellikle dosyalar içindeki muhtelif malzeme yerlerinden çıkmış bir vaziyette Merkeze gelmiştir.

İlk tasnif çalışmaları sırasında âdeta arkeolojik kazı yaparcasına titizlikle bu malzeme ayrıştırılıp tasnif edilmiş ve yeniden dosyalanmıştır. İlk kaba tasnif çalışmalarını Prof.Dr.Adnan Karaismailoğlu, Hasan Yöğrük, Yard.Doç.Dr.Yakup Şafak ve genç arkadaşlardan oluşan bir ekip yürütmüştür.

Bu dokümanları kaba olarak şöyle gruplandırabiliriz.

A) Konu olarak:

- 1- Genel kültür, sanat, tarih ve mimarlık tarihi ile ilgili olanlar.
- 2- Mevlevîlik ve Mevlevîhanelerle ilgili olanlar.
- 3- Tıp ve Tıp Tarihi ile ilgili olanlar

B) Doküman türü olarak:

- 1- Kitaplar, broşürler, ayrı basımlar, kupürler.
- 2- El yazması defterler (F.N. Bey'in telif eserleri, çevirileri vb.).
- 3- Dosyalar (kitapların kopyaları), yayınlanmış kitap ve makaleler.
- 4- Fotoğraf – Fotokopiler.
- 5- Klişeler.
- 6- Değişik yerlerden temin edilmiş belge değeri yüksek fotoğraflar (Çanakkale Savaşında Tıbbiyeliler, doktorlar, kitabeler, ... gibi.).

SÜSAM arşivinde bu doküman içerisinde, son Mevlevî postnişinlerinden olup yakın dönem kültür ve edebiyat tarihimizin önde gelen simalarından olan Veled Çelebi (1867-1953)'nin kendi yazdığı eserlerle yine ondan kalan son dönem Mevlevîlik tarihine ışık tutacak önemli belgeler de yer almaktadır. Bu kitap ve belgeler, Veled Çelebi'nin kızı Devlet İzbudak tarafından ailenin en yakınlarından biri olan F. N. Uzluk'a verilmiştir. Yine Ahmed Remzi Dede ve Tahirü'l-Mevlevî gibi son devrin önemli melevvî şahsiyetlerinden intikal eden bazı değerli eserler de SÜSAM Uzluk Arşivi'ndedir.

F.Nâfiz Uzluk'un hayatında iki önemli özelliği dikkat çekmektedir. Birincisi elde ettiği en küçük bir bilgi kırıntısını dahi not etmiştir. Bıraktığı her kitabın bir köşesinde hayatından ve düşüncelerinden kesitler vardır. Kağıt ve kalem onun için âdeta bir sırdaş, bir hayat arkadaşı olmuştur ki bu özellik bir dereceye kadar Veled Çelebi'de de görülür. Onların bu faydalı alışkanlıkları sayesinde bugün gerek Mevlevîlik, gerek yerel tarih, gerekse çeşitli şahıslara ait birçok bilgi kaybolmaktan kurtulmuştur.

İkincisi O, üzerinde bilgi taşıyan hiçbir malzemeyi, bir kağıt parçasını, bir gazete kupürünü dahi atmayıp saklamak gibi bir özelliğe sahiptir. Bu yüzden onun topladığı bütün müsveddeleri, mektupları, fotoğrafları, SÜSAM Uzluk Arşivi'nde korunmaktadır.

Kanaatimizce Uzluk Ailesinin Mevlâna ve Mevlevîlik araştırmalarına en büyük katkısı, böyle değerli bir kütüphane ve arşivi geride kalanlara bırakmak olmuştur.

Tıbbî bilimler ve tıp tarihi açısından da Uzluk Arşivi büyük bir öneme sahiptir.

Zira bu arşivde sadece Selçuklu ve Osmanlı tababeti ile ilgili bilgi, belge ve doküman bulunmamakta, aynı zamanda Cumhuriyet dönemi tıp tarihi açısından da pek çok değerli malzeme yer almaktadır. Bunlar arasında F.Nâfiz Uzluk'un yerli ve yabancı meslektaşlarıyla yaptığı yazışmalar, şahıslar ve olaylar hakkında tuttukları notlar, fotoğraflar, belgeler, çeşitli yayınlar zikredilmelidir.

Tıp alanında yayınlanmış pek çok kitap ve makalesi bulunan F.Nâfiz Bey, tıp tarihiyle ilgili onlarca eseri de tercüme etmiş; ömrünün son yıllarında "Tıp Tarihi Enstitüsü'nün 25 Yıllık Bilimsel Çalışması – Prof.Dr.Feridun Nâfiz Uzluk'un Basılmış, Basılacak Kitapları" adlı bir broşürü ilgili kurum ve şahıslara göndererek yayınlanmamış eserlerinin gün ışığına çıkarılması hususunda yardım talebinde bulunmuştur.

Söz konusu broşürde yer alan bu eserlere ait çoğu eski yazıyla, bazıları daktilo edilmiş halde bulunan – müsveddeler, halen Merkezimiz Uzluk Arşivi'nde bulunmakta ve siz değerli araştırmacıların ilgisini beklemektedir.

Prof.Dr. Adnan Karaismailoğlu'nun başlattığı titiz tasnif çalışmaları Yard.Doç.Dr.Yakup Şafak ve arkadaşları tarafından sürdürülmektedir. Kendilerine teşekkür ediyorum. Bu tasnifler sırasında, Uzlukların gündelik hayatları, zevkleri, hassasiyetleri, yüksek insanî değerlerini hissetmeye başladık ve âdeta onların manevî evlatları olduk. Bu hususu Yakup Şafak defalarca bana ifade etmiştir. Türk kültürü ve sanatına eşsiz hizmetler veren Uzluk ailesini rahmetle anıyorum. Bu ailenin son ferdi Nimet Hanım evlerinin kendi hissesini Merkezimize bağışladı. Rektörlüğümüz Uzlukların Türk bilimine katkıları, mevlevîlik ve tıp tarihi konusundaki kültür mirasını koruyup yaşatmayı bir vefa borcu olarak, bilime katkı olarak görmektedir.